

Brač

Proslavil se nejvíce fotogenickou pláží na jaderském pobřeží, ale může se taky chlubit krásnou architekturou a staletí starou legendou o místní skále, která konkuruje i Šifře mistra Leonarda

TEXT: MARCEL THEROUX [@TherouXian](#)

FOTOGRAFIE: JONATHAN STOKES [@jonathanstokesphoto](#)

1. Kamenická škola

Vápenec během století tvaroval břehy a kopce ostrova Brač, ale i kulturu, ekonomiku a tradice obyvatel, kteří na něm žijí

Jednoho teplého letního rána se z otevřených oken kamenické školy Pučišća, nádherné vápencové budovy s výhledem na safírovou vodu v malém přístavu, ozývá zvuk kovových nástrojů dopadajících na kámen.

Ve třídě sedí dvacet studentů ve věku 15 až 18 let, kteří se věnují opracovávání vápence. Ve světle dopadajících paprsků se vzduchem kolem nich víří prach. Studenti se věnují velkým vápencovým krychlím, obrovské lví soše i gotickému rámu okna, které vypadá, jako by pocházelo ze středověkého kostela. Na opracování kamene využívají jen středověké techniky – na to se tato škola zaměřuje. Patnáctiletá Vanessa Martinićová drží v ruce s dokonalou manikúrou nebezpečně vypadající ozubený nástroj, kterému se říká zubatka. Používá ho na vytvarování kusu vápence, ze kterého plánuje vytesat ovocnou mísu.

Na Vanesse ani její spolužačce Gabriele Tomićové není nic tradičního. Gabriela má napůl vyholenou hlavu a angličtinu s jemným americkým přízvukem. Ale obě jsou z této tradiční práce a středověkých technik nadšené a jasně vnímají spojení s hrubým materiálem. „Když pracujete

s kamenem, musíte se nechat řídit pocity,“ říká Gabriela, jako kdyby mluvila o surfování. S malým dlátem se snaží kopírovat obrys nakreslený na malé dlaždici. „Myslím, že to máme v genech,“ říká ředitelka školy, Dr. Tamara Plastićová. „Každého, kdo se tady narodí, kameny přitahují. I mě.“

„Tím „tady“ má Dr. Plastićová na mysli Brač, ostrov, který leží kousek od chorvatského pobřeží Dalmácie, 40 minut lodí od Splitu. Vápenec, který se na Brači těží, byl vyhledávanou komoditou po staletí. Je dost jemný na to, aby se dal tvarovat, ale dost tvrdý, aby ho bylo možné vyleštit. Je hedvábně lesklý, díky čemuž si ho mnozí pletou s mramorem. Ve Škripu, nejstarším kontinuálně obydleném městě na ostrově, najdete starobylé sarkofágy ze 4. století před Kristem, jen tak porozhazované podél náměstí. Nejdřív si je objednali římsí klienti, ale pak si je odmítli odvézt do vlasti. O několik metrů dál mě Rajka Metlitićová zve do své konoby, vápencového sklepu pod domem, a nabízí mi skleničku domácí ořechovice. Sklep je tmavý a chladný dokonce i kolem poledne a je plný lahví vína, oleje a medu. Rajka mi ukazuje vápencové umyvadlo v rohu, ve kterém kdysi skladovala olivový olej.

Vápenec je na Brači všudypřítomný a formoval místní geografii, ekonomii i životy obyvatel ostrova po tisíciletí. Je to hlavní exportní komodita, stavební materiál, prostředek sebevyjádření. Vápencové lisy se využívaly na odšťavnění oliv a hroznů a vápno doposud těsní střechy domů ostrovanů. Cihly se používají ke stavbě venkovních pecí na dřevo, kde místní pečou nejpoblábnější ostrovní pokrm peka. Když jsem toto syté jídlo z masa a zeleniny ochutnával, podávalo se na vyleštěném vápencovém stole. Bračský vápenec se proslavil i díky Diokleciánovi, který si ho nechal dovézt do Splitu, kde si z něho nechal postavit palác. Obyvatelé ostrova jsou tedy na vápenec pochopitelně nesmírně hrdí. Nejnovější vinařství na ostrově sídlí ve vápencové budově na nábřeží v Bolu a jmenuje se Stina – kámen v místním dialektu. Místní vám budou taky přísahat, že vápenec z Brače byl použit i pro stavbu Bílého domu ve Washingtonu. Moc důkazů na podložení tohoto tvrzení neexistuje, ale nedoporučuji se s nimi moc dohadovat. Jejich láska k vápeneci není vždy racionální a projevuje se mnoha způsoby.

Jen několik set metrů od kamenické školy v Pučišće stojí malá kaple z 15. století. Uvnitř právě sochař Josip Radić představuje úžasné výtvořky návštěvníkům, kteří se na Brači stávají na výletní lodi. 51letý Josip je zcela samouk a se sochařením začal, když se mu přihodil úraz, jenž mu nedovoloval pokračovat v armádní kariéře.

Když si s Josipem potřásáme rukama, cítím jeho pevný stisk. Pravou dlaň má pokrytou mozoly a předloktí je z hodin a hodin práce s kamenem hypertrofované. Na opracování vápence používá Josip kleště a dentální nástroje, se kterými z něj tvoří miniaturní modely náboženských budov. Ve stínu kaple stojí několik zmenšenin zvonů, ale největší pozornost poutá jeho veledílo, zmenšený model baziliky svatého Petra v Římě. Strhne z něj plachtu a odhalí ohromný, 200kilový model, přesnou napodobeninu do těch nejmenších detailů. Dokončil ho před šesti měsíci a během práce na modelu opotřeboval troje kleště. „Kámen moc hezky voní,“ říká. Podle toho, co dodává, mu ale pro teď práce s vápencem stačila. „Pracoval jsem na tomto modelu pět let a dva měsíce, ale myslel jsem na něj každou noc celých sedm let. Soustředil jsem se jen na tohle a teď si potřebuji od kamene trochu odpočinout. A pak? Možná se pustím do katedrály Notre Dame, jak vypadala předtím, než vyhořela.“ ➡

Studentka kamenictví Vanessa Martinićová. NAPROTÍ: Nářadí ve škole kamenictví Pučišća. PŘEDCHOZÍ STRÁNKA: pláž Zlatni Rat

2. Poustevna Blaca a Zlatni rat

Odpočinek na nádherné špičaté pláži a expedice za náboženskou historií ostrova do století staré poustevny

Největší vápencovou ikonu na ostrově je nejlépe vidět z výšky. Když se na Zlatni Rat (Zlatý roh) díváte ze západního konce města Bol, uvidíte pláž olemovanou borovicemi s dobrými parkovacími místy, bary a restauracemi. Ale z vrchu Vidove Gory, nejvyššího bodu na ostrově, uvidíte mnohem víc než jen pláž: Zlatni Rat je v podstatě socha. Je geometricky mimořádně symetrická, ukázka přírodního proporčního mistrovství. Tisíceletí dešťů, eroze, větru a mořských proudů opracovala okraj ostrova a dala vzniknout úžině úrodné půdy, která je pokrytá jemnými vápencovými oblázky. Ze zeleného trojúhelníku borovicových stromů vyčnívá zlatý šíp směřující rovnou do Jaderského moře. Mořská voda kolem něj se mění ze safírové na královskou modrou. Je to naprosto podmanivé. Koneček pláže je v létě jemně nachýlen doleva a v zimě doprava, podle toho, jak právě fouká. V některých výjimečných případech se na špičce pláže objeví i kulatá louže. Stává se to ale tak zřídka, že když už k tomu dojde, objeví se informace o tomto prazvláštním jevu dokonce i ve zprávách.

Díky tomu, že Brač leží dál od hlavní pevniny, stalo se z ostrova útočiště, ke kterému lidé z pevniny utíkali hlavně během vážných konfliktů, jež během historie zmítaly územím dnešního Chorvatska. Auto zaparkuji po deseti minutách jízdy od Vidove Gory a vydávám se k jednomu takovému konkrétnímu útočišti. Stezka mě zavede dolů strmým svahem k úzkému údolí, ve kterém se právě koná koncert cikád. Po dvaceti minutách chůze již vidím cíl své cesty: strohou, hranatou strukturou, která vypadá, jako by vyrostla ze strmého útesu nad ní. Je to bývalá poustevna Blaca.

Na stinném vstupním dvorku právě sedí 23letá Tonijela Vranjiććová a skupině francouzských turistů prodává domácí víno, med a olivový olej. Říká, že jsou s rodinou správci poustevny Blaca. Její dědeček pracoval pro posledního poustevníka, který zde žil, a ona se taky rozhodla vnořit se do historie tohoto místa.

Tonijela vysvětluje, že první tři mniši, kteří zde založili klášter, utekli v 16. století z pevniny před osmanskými Turky. Nejdřív si našli útočiště ve vápencové jeskyni, pak začali pracovat na půdě v jejím okolí. Pomáhali jim místní dělníci a z vápence ve zdi

údolí potom vytesali tuto velkou kamennou strukturu. Kolem vysadili vinice a olivovníky. V jistém období byl klášter Blaca tak bohatý, že mohl exportovat víno a olivový olej na vlastních lodích přes Jaderské moře až do Benátek. Poslední poustevník, který tady žil, zemřel v roce 1963 a od té doby se o budovu stará Tonijelina rodina.

Ona sama si však pořad není jistá, jestli chce pokračovat v rodinné tradici a zůstat v klášteře, nebo se vydat za kariérou do Splitu. „Blaca je pro mě všechno,“ říká s povzdechem. „Je to historie mé rodiny. Je to úžasné, téměř 500 let staré místo. Začali ho stavět v roce 1551 a skončili až o 300 let později.“

K poustevně se dostanete jen pěšky. Když se procházíte kolem, pochopíte, proč je Tonijela na toto místo tak vázaná. Když je s rodinou v budově, na její vytápění se pořád používá krb v kuchyni. Vysoko na vápencových zdích jsou saze staré čtyři století. Pokoje posledního poustevníka Nikoly Miličeviće jsou v tom samém stavu, v jakém je zanechal – s nábytkem, krásným pianem a dopisy. Dokonce je tady i otevřený deník se zápisem z 19. dubna 1912, kde mnich píše o potopení Titaniku pět dní poté, co se tragédie odehrála. ➔

Výhled na Les-Baux-de-Provence, vizuální Alpy ve formě Château de Baux

Poustevna Blaca byla postavena na útesech na jižním pobřeží údolí v polovině 16. století a permanentně obývaná byla až do roku 1963

Zleva: Terasa podniku Ribarska Kućica; výhled na přístav Pučišća ze školy; začátek stezky ke staré poustevně Blaca

Enigmatické postavy vytesané do skály v jeskyni. Zmajeva Špilja jsou staré téměř 500 let

3. Dračí jeskyně

Kdysi klášter a útočiště před pevninskými nepokoji, dnes památník náboženské historie ostrova

Vápencové kroniky na ostrově Brač zachycují tajemnou (i bizarní) kapitolu historie ostrova. Po náročném, 40minutové procházce z vesnice Murvica na jižním pobřeží směrem k výše položeným místům se táhne strmá stezka lemovaná borovicemi a divokými fíkovníky. Na konci stezky stojí Zmajeva Špilja neboli Dračí jeskyně. Za bránou s visacím zámekem, za kterou se dostanete jen během provázených prohlídek, je několik zvláštních kamenných rytin, které jen tak někdo neovysvětlí.

V úzké jeskyni vysoko na kopci vládne zvláštní, tajemná atmosféra. Ze skály nademnou visí břechtan a vinná réva. Jsou tady zákoutí a výklenky pro posvátné předměty a malé cely, které byly kdysi pravděpodobně ložnicemi. Do vápencových zdí jsou obráceně vytesané obličejové a ve tmě, která je přerušovaná jen světlem svíček, děsivě zírají ze

skály. Na západní zdi jeskyně jsou znepokojivé obrázky, které kulminují v podobě zlověstné sochy obrovského hada.

Místní průvodce Zoran Kojdić zkoumal historii této jeskyně 20 let. Byl jí posedlý... Během naší tříhodinové návštěvy jeskyně nám vykládá o teologických mýtech, které kombinují prvky *Šifry mistra Leonarda* a hororového filmu *Rituál*.

Kojdić je přesvědčen, že na ostrově se uctívali slovanští bohové mnohem déle, než si lidé mysleli. Říká, že kněží z pevniny se často plavili na ostrov, aby ostrovany nakazili svou ortodoxií. Zdá se ale, že ti pro jistotu po dlouhou dobu uctívali své staré bohy i nového Boha, o kterém jim vyprávěli kněží. Ještě ve 20. století chodili místní na poutě ke kaplím zasvěceným sv. Vítovi a obětovali tam jehňátka. Tyto oběti však nebyly křesťanského, ale pohanského charakteru. Tak trochu se za ty křesťanské převlékaly, ale ve skutečnosti poutníci vzdávali hold spíše bohu

Perunovi, slovanskému bohu bouřky. Pokud bychom věřili této interpretaci, pak by Dračí jeskyně, na první pohled křesťanská kaple s rytinami inspirovanými *Zjevením Janovým*, byla ve skutečnosti památníkem vybudovaným pro boha Velesa. „Veles si najde způsob, jak vám zasáhnout do života,“ říká Kojdić s jistotou, která mi zdvihá chlupy na rukou. „Ale mýlili bychom se, pokud bychom ho považovali za zlého boha. Je totiž také bohem plodnosti.“

Hned před branou jeskyně stojí další otevřený oltář. Kámen je opracován časem a vypadá jako starý korál. Z oltářního obrazu na mě hledí pár očí zasazených v primitivním obličejí. Kojdić říká, že nikdo přesně neví, o koho jde, nebo jakému bohu je oltář zasvěcen. Proč ho tedy nepovažovat za ostrovního boha kamene? ☺

Aktuální podmínky

Potvrzení o negativním PCR testu na covid-19 musí obsahovat výrobce testu, razítko a podpis. Pokud něco z toho schází, budete se muset v Chorvatsku podrobit 10denní karanténě. Pokud jste již očkovaní, budete potřebovat osvědčení, které jste obdrželi 14 dnů od očkování druhou dávkou, nebo osvědčení o jednorázové vakcinaci. Pokud jste covid-19 prodělali, můžete předložit pozitivní výsledek PCR nebo antigenního testu ne staršího než 180 dnů. Budete k němu potřebovat potvrzení o překonání covidu-19 od lékaře.

Více o cestování do Chorvatska se dočtete na settour.sk nebo na malyprinc.sk, kde najdete i aktuální nabídku zájezdů do země.

MARCEL THEROUX cestoval s podporou Chorvatského turistického sdružení. Je autorem několika románů a příležitostně přispívá do magazínu *Lonely Planet*.

PUSŤTE SE DO TOHO

Brač

DALŠÍ INFORMACE

Další užitečné informace o ostrově Brač a Dalmácii najdete na stránkách croatia.hr a visitbrac.com.

Jakou dopravu zvolit

Na Brači je malé letiště, na které v létě létají letadla ze Záhřebu. Dostupnější je však letiště ve Splitu. Společnost Jadrolinija (jadrolinija.hr) organizuje plavby trajektů, ale i plavby katamarány do největšího města na Brači Supetaru a taky do Bolu na vzdálenější straně ostrova. Pokud chcete být na ostrově opravdu flexibilní, bude se vám hodit auto. Půjčit si ho můžete i na samotném ostrově – v Bolu nebo Supetaru (atlas-supetar.com a boltours.com).

Lovrečina na severním pobřeží Brače

Naplánujte si výlet

1 Pokud pojedete na Brač přes Split, stave se v Diokleciánově paláci. Historické centrum města bylo postaveno právě na ruinách této královské římské rezidence. Západně od paláce najdete podnik **Konoba Varoš** (konobavaros.com), který nabízí typické dalmatské pokrmy v čele s těstovinami a mořskými plody. Vychutnat si je můžete, třeba když budete čekat na trajekt na Brač.

2 Jen kousek pěšky od přístavu v Bolu najdete butikový hotel **Villa Giardino** (villagiardinobol.com). Sídli v budově v klasičtém a současném stylu s benátskými okny a jemnými barevnými odstíny. Co nevidět by v zahradě u hotelu měl být i bazén, ale pokud je voda vaší prioritou, pak vám bude sedět spíše moderní **Lifestyle Hotel Vitar** v západní části města (hotelvitar.com). Pokud si chcete pronajmout celou vilu, nabídku najdete na adria-bol.hr. Během výletu jsme se s kolegy ubytovali ve **Villa Oliva 2** na kopci nad pláží Zlatni Rat.

3 Ve vnitrozemní vesnici Donji Humac sídlí restaurace **Konoba Kopačina**, kde můžete ochutnat tradiční pokrmy peka (konoba-kopacina.com). Pokuste se rezervovat si stůl na terase, pokud to bude možné. Zpátky v Bolu stojí za návštěvu podnik **Ribarska Kučica** přímo na pobřeží, kousek východně od centra města. Podávají se tady mořské speciality (00 385 95 902 9844).

4 Severozápadně od Bolu leží **Vidova Gora**, nejvyšší hora na Brači s výškou 778 m n. m. Je to taky nejvyšší bod všech jaderských ostrovů. Na vrchol vede zpevněná stezka a je odtud nádherný výhled na Zlatni Rat a ostrov Hvar. Špičatá část pláže Zlatni Rat je pak asi kilometr a půl západně z centra Bolu.

5 Prohlídky poustevny **Blaca** si můžete domluvit v turistické kanceláři ve městě Bol (bol.hr). Ať už půjdete pěšky celou cestu nebo se k Blace dostanete lodí, čeká vás minimálně kilometr a půl pěšky ke klášteru. Turistická kancelář v Bolu vám také zprostředkuje prohlídky Dračí jeskyně **Zmajeva Špilja** nebo můžete zavolat přímo Zoranu Kojdići na 00 385 91 51 49 787. Pokud se chcete podívat do kamenické školy Pučišća, domluvte si návštěvu předem (ss-klesarska-pucisca.skole.hr).